

Social Cohesion and Development

Vol 5, No 2 (2010)

Βενιέρης Δημήτρης, Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα. Το Τέλος των Ύμνων, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009

Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος

doi: [10.12681/scad.8992](https://doi.org/10.12681/scad.8992)

Copyright © 2016, Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Σακελλαρόπουλος Θ. (2016). Βενιέρης Δημήτρης, Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα. Το Τέλος των Ύμνων, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009. *Social Cohesion and Development*, 5(2), 189–191. <https://doi.org/10.12681/scad.8992>

στατιστικό δοκίμιο και πηγή ποσοτικών και νομοθετικών δεδομένων για το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα. Αρκεί μόνο να σκεφθεί κανείς τη χρησιμότητα που θα έχει για πολλά χρόνια το γλωσσάρι με όρους της ασφαλιστικής ορολογίας και ακρωνύμια, καθώς και πρόσφατους νόμους-σταθμούς του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος (σ. 561-570). Επιπλέον στην ιστοσελίδα του εκδοτικού οίκου μπορεί κανείς να δει σε έγχρωμη απόδοση και να «κατεβάσει» τα στατιστικά διαγράμματα στοιχεία του βιβλίου σε ηλεκτρονική μορφή (http://www.kritiki.gr/_website/anafora_on_top.pdf). Συνοπτικά, πρόκειται για βασικό έργο της σχετικής βιβλιογραφίας, το οποίο χρησιμεύει και ως εργαλείο περαιτέρω δουλειάς.

Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος,
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Βενιέρης Δημήτρης,
Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα.
Το Τέλος των Ύμνων,
Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009.

Η Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική είναι ένα σχετικά νέο γνωστικό πεδίο. Ενώ τα βασικά προβλήματα του ενιαίου κοινωνικού χώρου πρωτοδιατυπώθηκαν στην επιστημονική συζήτηση με την έναρξη της Ευρωπαϊκής ενοποίησης και την Συνθήκη της Ρώμης, η ολοκλήρωση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς και η Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση (ONE) από τα τέλη της δεκαετίας του '80 προκάλεσαν μια νέα ώθηση στην συζήτηση καθώς έγιναν η αιτία ώστε να αρχίσουν βαθμιαία να συζητούνται και να σχεδιάζονται πολιτικές κοινωνικής προστασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η έρευνα και μελέτη αυτών των πολιτικών συγκροτεί σήμερα το επιστημονικό αντικείμενο της Ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής. Στο επίκεντρό της βρίσκονται τα κοινωνικά δικαιώματα στην διεθνή τους διάσταση ως στόχος και ζητούμενο της Ευρωπαϊκής κοινωνικής ταυτότητας και κυρίως το πρόβλημα του κοινωνικού ντάμπινγκ.

Το βιβλίο του Δ. Βενιέρη αποτελεί θερμή συνηγορία υπέρ της κοινωνικής πολιτικής με την ακαδημαϊκή έννοια, ενός επιστημονικού πεδίου που προσεγγίζεται την κοινωνική δικαιοσύνη. Ταυτόχρονα όμως καταγγέλλει το ρόλο της κοινωνικής πολιτικής με την εργαλειακή έννοια που υποστηρίζει την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία. Μια κοινωνική πολιτική η οποία, σύμφωνα με τον συγγραφέα, νοθεύει την ουσία των κοινωνικών δικαιωμάτων και «μετατρέπεται σε πρωτογενή οικονομική παρέμβαση και υποβιβάζεται σε δευτερογενή κοινωνική διεκπεραίωση» (σελ. 443).

Το βιβλίο περιλαμβάνει ένα θεωρητικό και ένα εμπειρικό μέρος. Η θεωρητική ανάλυση περιέχει τις κυρίαρχες προσεγγίσεις για τα βασικά κοινωνικά δικαιώματα και τη σύνθετη αλληλεπίδραση τους με την κοινωνική πολιτική. Η προσέγγιση αυτή, ασυνήθιστη για την ελληνική βιβλιογραφία, συμβάλλει στην καλλίτερη κατανόηση των κοινωνικών δικαιωμάτων και της πραγματικής λειτουργίας τους. Το εμπειρικό μέρος αναφέρεται στη δυναμική της σχέσης των ευρωπαϊκών κοινωνικών δικαιωμάτων με την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική. Διερευνώνται ο βαθμός και ο χαρακτήρας προαγωγής των κοινωνικών δικαιωμάτων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Σχετικές μελέτες στη διεθνή βιβλιογραφία εκπονούνται κατά κανόνα υπό το πρίσμα της νομικής πραγμάτευσης.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο μέρος –το οποίο αποτελείται από έξι κεφάλαια– αναλύονται οι έννοιες και η σχέση κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικών δικαιωμάτων. Αναδεικνύεται ο πολυσύνθετος

ρόλος των κοινωνικών δικαιωμάτων στη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής, « -μιας πολύπτυχης δυσδιάκριτης διεργασίας της οποίας το εύρος και τα χαρακτηριστικά επιδρούν καθοριστικά στην ατομική ευημερία, την κοινωνική ανάπτυξη και την οικονομική μεγέθυνση» (σελ. 33). Κατόπιν παρουσιάζονται οι σχέσεις των κοινωνικών δικαιωμάτων με μια σειρά κρίσιμες έννοιες και παραμέτρους όπως την ιδιότητα του πολίτη, το πλαίσιο των υποχρεώσεων με τις οποίες συνδέονται, τη «θετική» και «αρνητική» πτυχή τους, τις διαδικασίες εμπορευματοποίησης και αποεμπορευματοποίησης, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την οικονομική ανάπτυξη, την παγκοσμιοποίηση. Στη συνέχεια παρατίθεται η κριτική και οι αμφισβητήσεις για το ρόλο και τις επιδράσεις των κοινωνικών δικαιωμάτων υπό το πρίσμα τόσο της παραδοσιακής όσο και της σύγχρονης οπτικής. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η αμφισβήτηση τους συνολικά επιβεβαιώνει την αμφιλεγόμενη φύση αλλά διευκολύνει την κατανόηση του θετικού ρόλου τους.

Στα επόμενα δύο κεφάλαια η ανάλυση επικεντρώνεται στα σύγχρονα χαρακτηριστικά της κοινωνικής πολιτικής και των κοινωνικών δικαιωμάτων. Οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις στα συστήματα κοινωνικής πολιτικής επιδρούν στην έννοια των κοινωνικών δικαιωμάτων και αλλάζουν το περιεχόμενό τους. Η «νέα κοινωνική πολιτική εστιάζει στις ανάγκες παρά στα δικαιώματα, στο άτομο παρά στην κοινωνία» (σελ. 179). «Τα απαράβατα δικαιώματα -που σκοπό είχαν την προστασία των αδυνάτων, παραχωρούν τη θέση τους στα 'παραβιάσιμα' δικαιώματα -που απολήγουν στην ενίσχυση των ισχυρότερων σε βάρος των αδυνάτων» (σελ. 35). Ως επιτομή του πρώτου μέρους ο συγγραφέας συμπεραίνει ότι «η κατάπτωση των συλλογικών αξιών, ο θρυμματισμός της αρχής της καθολικότητας, και ο παγκόσμιος οικονομικός οδοστρωτήρας της κοινωνίας εκβάλλουν μια νέα κοινωνική πολιτική. Βασικό της χαρακτηριστικό η συστηματική ενδυνάμωση των δημόσιων πολιτικών κοινωνικών ελαχίστων και των ιδιωτικών ρυθμίσεων 'ατομικών βέλτιστων'. Τα κοινωνικά δικαιώματα από πηγή έμπνευσης και εφελτήριο της κοινωνικής πολιτικής μετατρέπονται σε απομεινάρια και έσχατους 'εκ θεού' στυλοβάτες της, όσο βεβαίως διατηρούν την κοινωνική εξισωτική φύση τους» (σελ. 191). Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι το νέο κράτος «ευημερίας» τείνει να διασφαλίζει ένα ελάχιστο επίπεδο κοινωνικών δικαιωμάτων και να προάγει την ατομική ελευθερία έναντι της συλλογικής ευθύνης.

Το δεύτερο μέρος -το οποίο αποτελείται από επτά κεφάλαια- διερευνά τη σχέση κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικών δικαιωμάτων στην πράξη σε υπερεθνικό ευρωπαϊκό επίπεδο. Αρχικά αναλύεται η έννοια της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής και παρουσιάζεται η σχέση των κοινωνικών δικαιωμάτων με την εξέλιξη της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Κατόπιν, αναδεικνύεται η σύνδεση των κοινωνικών δικαιωμάτων με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης, με πλαίσιο αναφοράς τους διάφορους κοινωνικούς χάρτες δικαιωμάτων. Έμφαση αποδίδεται στον νέο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης και διερευνάται η μακροχρόνια πολιτική του επίδραση του σε επίπεδο διαμόρφωσης ευρωπαϊκών κοινωνικών πολιτικών. Η ανάλυση περιλαμβάνει τις πολύπλευρες δυσχέρειες για άσκηση υπερεθνικής κοινωνικής πολιτικής και τεκμηριώνει τα ιδιόμορφα χαρακτηριστικά και τις υπόρτες επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής με όρους κοινωνικών δικαιωμάτων. Σύμφωνα με την αισιόδοξη αποστροφή του συγγραφέα «ίσως τα ευρωπαϊκά κοινωνικά δικαιώματα προσφέρουν κοινωνικές δικλίδες, σε συνδυασμό πάντα με οικονομικές ρήτρες για νέες ισορροπίες της υπερεθνικής ελεύθερης οικονομίας και νέες, ηπιότερες, λιγότερο αβάσταχτες μορφές καπιταλισμού» (σελ. 436).

Τέλος, στα συμπεράσματα του βιβλίου αποκρυσταλλώνονται οι θέσεις του συγγραφέα για τα κύρια ερωτήματα της μελέτης του.

Το νέο βιβλίο του κ. Βενιέρη έρχεται να εμπλουτίσει την ελληνική βιβλιογραφία γύρω από θέματα Ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής και αποτελεί σίγουρα συμβολή σε αυτό το γνωστικό αντικείμενο. Η έκταση και το βάθος της βιβλιογραφίας είναι ενδεικτικά της συστηματικότητας και της τεκμηρί-

ωσps των επιχειρημάτων που αναπτύσσονται σε μια μονογραφία που ξεπερνά τις 100 χιλιάδες λέξεις. Οι κριτικές, οι αντιρρήσεις και οι επικρίσεις είναι αναπόφευκτες καθώς το ίδιο το θέμα, τα κοινωνικά δικαιώματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι αντικείμενο ιδεολογικής, επιστημονικής και πολιτικής αντιπαράθεσης εδώ και τριάντα χρόνια και πλέον χρόνια. Αλλά και ο τρόπος γραφής, η διατύπωση των επιχειρημάτων δεν ακολουθούν την πεπατημένη, καθώς υπερτερεί η αξιακή προσέγγιση. Αναμφίβολα μια τέτοια προσέγγιση είναι η σωστή, και για πολλούς η επιβεβλημένη, διότι τελικά η κοινωνική πολιτική αναφέρεται στον παράγοντα άνθρωπο. Ως προς τούτο δεν μπορούμε παρά να συμφωνήσουμε με τον συγγραφέα. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διατύπωση νέων αναλυτικών ερωτημάτων που είναι το ζητούμενο σε ένα επιστημονικό πεδίο ωφελείται τα μέγιστα από την αξιοποίηση όλων των προσεγγίσεων. Ο ζήλος και η θερμή συνηγορία του συγγραφέα υπέρ των «κλασσικών» κοινωνικών δικαιωμάτων θα έπρεπε να συναντηθούν με τις μεγάλες αλλαγές που συντελέστηκαν στις συγκροτούσες το κλασσικό κοινωνικό κράτος οικονομικές, κοινωνικές και δημογραφικές σταθερές καθώς και τις κριτικές που ασκήθηκαν από την οπτική της οικονομίας, κοινωνιολογίας, ανθρωπολογίας κλπ. Και τούτο επειδή η κοινωνική πολιτική είναι πρωτίστως πολιτική, δηλαδή είναι πεδίο ρευστό, πεδίο αλλαγών όπου βρίσκουν την έκφραση τους οι συνεχώς μεταβαλλόμενοι συσχετισμοί οικονομικής και κοινωνικής δύναμης. Αυτό ισχύει πολύ περισσότερο για την Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική όπου η διαδικασία της περιφερειακής ολοκλήρωσης συνεχίζεται έως σήμερα.

Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος,
Πάντειο Πανεπιστήμιο